

Amateka Ahishwe y'Umurongo wa Mirongo Ine - Nimeru Makumyabiri n'Itanu

Ezekiyeli Umubare wa Gatandatu

Jeff Pippenger

2026-08-11

Nagiye nkura ku gice cyo mu *Testimonies* gitanga imirongo inyuranye y'ukuri gifitanye isano n'uburambe bwa Ezekiyeli, Yesaya na Yohana mu buturo bwera. Yohana yarahindukiye kugira ngo arebe ijwi ryari inyuma ye mu Ibyahishuwe igice cya mbere.

Nari mu Mwuka ku munsu w'Umwami, numva inyuma yanjye ijwi rikomeye, nk'iry'impanda, rivugaga riti: Ndi Alufa na Omege, uwa mbere n'uwa nyuma; kandi ibyo ubona ubyandike mu gitabo, ubyoherereze amatorero arindwi yo muri Aziya: i Efeso, n'i Simuruna, n'i Perugamo, n'i Tiyatira, n'i Sarudi, n'i Filadelfiya, n'i Lawodikiya. Nuko ndahindukira kugira ngo ndebe ijwi ryambwiraga. Maze mpindukiye, mbona ibiterako by'amatabaza birindwi by'izahabu. Ibyahishuwe 1:10–12.

Uvuye ku kirwa cya Patimo hanyuma akinjira mu buturo bwo mu ijuru, aho Yohana abona iyerekwa rya Kristo mushiki wacu White atumenyesha ko ari ryo ryerekwa rimwe Danieli yabonye mu gice cya cumi cy'igitabo cye.

“Muri icyo minsi jye Daniyeli nababaye ibyumweru bitatu byuzuye. Nta mutsima uryoshye nariye, kandi inyama na vino ntibyigeze byinjira mu kanwa kanjye, kandi sinisize amavuta habe na busa.... Hanyuma nubura amaso yanjye ndareba, maze dore mbona umugabo umwe wambaye imyenda y'igitare, mu rukenyerero rwe akenyeye zahabu nziza y'i Uphazi. Umubiri we wari umeze nka berili, mu maso he hari nk'ukubagirana kw'inkuba, amaso ye amezze nk'amatare y'umuriro, amaboko ye n'ibirenge bya bisa n'umuringa usennye neza, kandi ijwi ry'amagambo ye rimeze nk'ijwi ry'imbaga nyamwinshi” (Daniyeli 10:2–6).

“Iki gisobanuro gisa n'icyo Yohana yahawe igihe Kristo yamuhishurirwaga ku Kirwa cya Patimo. Nta wundi utari Umwana w'Imana ubwe ni we wabonekeye Daniyeli. Umwami wacu azanwa n'undi mumarayika wo mu ijuru kugira ngo yigishwe Daniyeli ibyari kuzabaho mu minsi y'imperuka.” Sanctified Life, 49.

Imirongo icyenda ya mbere igaragaza uburyo Ibyahishuwe bya Yesu Kristo bikurwaho ikimenyetso mbere gato y'isozwa ry'igihe cy'igeragezwa cy'abantu. Ibyo byahishuwe byahawe Yesu n'Imana, Yesu abyihaga Gaburiyeli, Gaburiyeli abyihaga Yohana amuha inshingano y'uko Yohana agomba kohereza ubwo butumwa ku matorero arindwi. Yesaya na we yahawe inshingano yo gukora nk'ibyo mu gice cya gatandatu, kandi Ezekiyeli na we ahabwaga iryo tegeko nyaryo mu bice bya kabiri n'icya gatatu. Yohana yari imbohe igihe ahabwaga icyo inshingano, Ezekiyeli na Daniyeli bari iminyago i Babuloni, naho Yesaya akaba yariho mu mateka y'umwami mubi Ahazi w'u Buyuda.

“Harimo amapine yari ari mu yandi mapine mu buryo bugoranye cyane ku buryo, ukibibona ubwa mbere, byagaragaraga kuri Ezekiyeli ko byose biri mu rujijo. Ariko iyo byakoraga, byakoraga mu buryo bwuzuye ubwiza kandi buhamye, kandi mu bwumvikane butunganye. Ibiremwa byo mu ijuru ni byo byayoboraga ayo mapine; kandi, hejuru ya byose, ku ntebe y’ubwami y’agaciro ka safiro irabagirana, hariho Uhoraho; naho impande zose z’intebe y’ubwami hari umukororombya uyikikije, ikimenyetso cy’ubuntu n’urukundo. Ezekiyeli amaze kuneshwa n’ikuzo riteye ubwoba ry’ibyari imbere ye, yikubita hasi yubamye, maze ijwi rimutegeka guhaguruka no kumva ijamba ry’Uwiteka. Nuko ahabwa ubutumwa bwo kuburira Isirayeli.” Testimonies, 751.

Kandi numva ijwi ry’Umwami, rivuga riti: “Nzotuma nde, kandi ni nde azotujanira?” Maze ndavuga nti: “Ndi hano; ntuma.” Yesaya 6:8.

“Iyerekwa ni cyo Ezekiyeli yeretswe mu gihe ubwenge bwe bwari bwuzuye ibitekerezo by’umwijima n’ibimenyetso by’ibyago byari byegereje. Yabonaga igihugu cya ba sekuruza be kiri umusaka...”

Mu buryo nk’ubwo, igihe Imana yari igiye guhishurira Yohana wakundwaga amateka y’itorero yo mu bihe byari bizaza, yamuhaye icyemezo cy’uko Umukiza yita ku bwoko bwe kandi abwitaho, imwerekaga “Umwe usa n’Umwana w’umuntu,” agenda hagati y’ibitereko by’amatabaza, byagereranyaga amatorero arindwi. ...

“Aya masomo ni ayo kutugirira umumaro. Dukeneye gushinga ukwizera kwacu ku Mana, kuko imbere yacu hihutiye kuza igihe kizagerageza imitima y’abantu. ...”

“Duhagaze ku irembo ry’ibintu bikomeye kandi bikomeye cyane. Ubuhanuzi buri gusohora vuba. Umwami ari ku rugi. Vuba aha hagiye kudufungurirwa igihe kizakurura inyungu ikomeye cyane ku bantu bose bazima. Impaka zo mu bihe byahise zizasubukurwa; hazavuka impaka nshya. Ibyerekanwa bizabera mu isi yacu ntibirarotwa namba. Satani ari gukora akoresheje ibikoreshe by’abantu. Abari gushyiraho umuhati wo guhindura Itegeko Nshinga no kubona itegeko rishyiraho kuruhuka ku Cyumweru ntibasobanukiwe na gato ingaruka zizavamo. Ikiza gikomeye kiri hafi kutugeraho.”

“Ariko abagaragu b’Imana ntibakwiriye kwiringira ubwabo muri iri geragezwa rikomeye. Mu byo yeretswe Yesaya, Ezekiyeli, na Yohana, tubona ukuntu ijuru rifitanye isano ya bugufi n’ibibera ku isi, kandi ukuntu kwita kw’Imana ku bayibera indahemuka ari gukomeye. Isi ntibuze uwayitegeka. Gahunda y’ibizabaho iri mu maboko y’Umwami. Nyiricyubahiro wo mu ijuru ni we ufite mu nshingano ze iherezo ry’amahanga, kimwe n’ibireba itorero rye. ...”

“Mu iyerekwa rya Ezekiyeli, Imana yari ifite ukuboko kwayo munsu y’amababa y’abakerubi. Ibi ni ukwigisha abagaragu bayo ko imbaraga z’ubumana ari zo zibahesha gutsinda. Izakorana na bo nibareka gukiranirwa bakaba abatanduye mu mutima no mu mibereho.”

“Umucyo mwinshi ugenda hagati y’ibiremwa bizima ufite umuvuduko nk’uw’umurabyo ugereranya uburyo iki gikorwa amaherezo kizatera imbere vuba kikagera ku musozo wacyo. ...”

“Bene Data, ubu si igihe cyo kuboroga no kwiheba, si igihe cyo kuganzwa n’ugushidikanya no kutizera. Kristo si Umukiza uri mu mva nshya ya Yosefu, ifungishijwe ibuye rinini kandi ishyizweho ikimenyetso cya Roma; dufite Umukiza wazutse. Ni Umwami, Uwiteka Nyiringabo; yicara hagati y’Abakerubi; kandi hagati mu makimbirane n’imivurungano by’amahanga aracyarinda ubwoko Bwe. Utegeka mu ijuru ni we Mukiza wacu. Agena buri kigeragezo. Amaso ye ahora ku muriro w’itanura ugomba kugerageza buri bugingo. Igihe ibihome by’abami bizasenywa, igihe imyambi y’uburakari bw’Imana izacumita imitima y’abanzi Bayo, ubwoko Bwayo buzaba buri amahoro mu maboko Yayo.” Testimonies, volume 5, 752–754.

Abahamya bane bo muri Bibiliya bahamya ukuri kw’uko ubutumwa bw’Ibyahishuwe bya Yesu Kristo buhabwa abo bantu bagereranywa n’ibi byabaye ku bahanuzi bari ahera. Ni igihe twinjiye mu buturo bwo mu ijuru ari bwo duhabwa ubutumwa twatorewe gutangaza. “Umuriro w’itanura” ugerageza “buri muntu wese” ni wo itanura rya Malaki 3.

Ariko ni nde uzashobora kwihanganira umunsi wo kuza kwe? Kandi ni nde uzakagarara ahagaragara? Kuko ameze nk’umuriro w’umutunganya ibyuma, kandi nk’isabune y’abamesa imyenda. Kandi azicara nk’utunganya kandi usukura ifeza; kandi azatunganya bene Lewi, abakuremo imyanda nk’uko bakura mu izahabu no mu ifeza, kugira ngo babone uko batambira Uwiteka ituro mu gukiranuka. Ni bwo ituro ry’u Buyuda n’irya Yerusalemu rizashimisha Uwiteka, nk’uko byari biri mu minsi ya kera, no mu myaka ya mbere. Malaki 3:2–4.

Umucuzi azi ko ifeza imaze igihe gikwiye mu itanura igihe iba itunganye cyane ku buryo igaragaza mu maso h’umucuzi. Uku kuri ku buryo ifeza yatunganywaga mu bihe bya kera guhura n’inshinga itera “marah” Daniyeli yabonye mu gice cya cumi. Muri iyi minsi y’imperuka, Umwami arimo kuyobora ubwoko Bwe mu buturo bwera kugira ngo agerageze, atunganye kandi akureho ibihumanya abakandida bagomba kuba bamwe mu bagize ibendera ry’abihumbi ijana na mirongo ine na bane. Muri iki gihe, “azakora hamwe na” twe, “nitwe” “tuzashyira kure gukiranirwa kandi tugatungana mu mutima no mu mibereho.” Bamwe, nk’uko biri muri Daniyeli 10, bahunga iyo mimerere, ariko abagereranywa na Daniyeli babona iyerekwa rikomeye ry’indorerwamo ry’ihishurirwa rya Yesu Kristo, kandi nk’uko Yesaya abigaragaza bazakora ku minwa yabo ikara rikuwe ku gicaniro kandi bazatunganywa banategurirwe gutanga ubutumwa ku itorero ryateshutse, hanyuma no ku isi.

Ubutumwa bushyikirizwa ayo matwara yizerwa ari mu rusengero. Abalewi makumyabiri na batatu, iyo ihujwe n’igihe cya Pentekote, igenewe kugaragaza Isanduku y’Isezerano iri Ahera Cyane. Kubw’ukwizera, imiterere y’ubutumwa bwo muri uwo mutwe igaragaza ibimenyetso-ngenderwaho bitatu mu mateka yera aho ikigeragezo cy’itanura gisohozwa. Bifite ubujyakuzimu bw’Imana—imiterere y’ubuhanuzi yo mu mutwe wa makumyabiri na batatu ituma umunyeshuri w’ubuhanuzi abasha kubona Ezekiyeli mu murongo wa mbere w’umutwe wa mbere.

Nuko mu mwaka wa mirongo itatu, mu kwezi kwa kane, ku munsi wa gatanu w’ukwezi, nkiri mu banyagano ku ruzi rwa Kebari, ijuru rirakinguka, mbona ibyerekanywe n’Imana. Ku munsi wa gatanu w’ukwezi, ni wo mwaka wa gatanu wo kujyanwa mu bunyage kwa mwami Yehoyakini. Ezekiyeli 1:1, 2.

Nk'umutambyi mu gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso kw'abantu ibihumbi ijana na mirongo ine na bine, Ezekiyeli ari mu mwaka wa mirongo itatu w'umuzenguruko wa Yubile wa cumi n'irindwi, hasigaye imyaka itanu mbere y'uko habaho uwa gatatu mu kugotwa kwa Yerusalemu gatatu na Nebukadinezari mu mwaka wa 587 mbere ya Kristo. Uwo mwaka wa mirongo itatu uvugwa muri uwo murongo ni imyaka mirongo itatu nyuma y'ububutse bukomeye kurusha ubundi bwose mu mateka y'Isezerano rya Kera, kandi ni ku munsu wa gatanu w'umwaka wa gatanu, bityo bigashyira umubare wa gatanu ku buhamya bwa Ezekiyeli. Mu mirongo ibiri ibanza dusangamo mirongo itatu ivugwa inshuro imwe kandi umubare wa gatanu uvugwa inshuro eshatu. Mu miterere ya Abalewi makumyabiri na batatu ihuzwa n'igihe cya Pentekote, ikigeragezo cya kabiri kigereranywa na mirongo itatu kigera ku munsu mukuru w'impanda, iminsi itanu ikagera ku izamurwa rya Kristo, hanyuma indi minsi itanu ikagera ku munsu w'impongano, hanyuma indi minsi itanu ikagera ku kimenyetso cy'inziira kigereranya imvura y'umuhindo ya mbere (Pentekote) n'iya nyuma (Ingando). Iyo miterere igaragaza mirongo itatu, igakurikirwa n'intambwe eshatu za gatanu. Ezekiyeli ari mu rusengeru kandi imiterere ya Abalewi makumyabiri na batatu ni Isanduku.

Amateka ahamya ko muri icyo gihe Ezekiyeli yari hasigaye imyaka itanu mbere y'igotwa ry'ikigereranyo rirangira rigereranya itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba, nk'uko bishushanywa n'irimburwa rya Yerusalemu. Umubare "itanu" ni ikintu cy'ibanze mu miterere ya Lewitiki makumyabiri na gatatu, nk'uko n'umubare mirongo itatu ari ko uri.

Muri izi nyandiko hamaze kugaragazwa ko iyo imirongo makumyabiri n'ibiri ya mbere y'igice ishyizwe ku murongo umwe n'imirongo makumyabiri n'ibiri ya nyuma, hanyuma iyo mirongo yombi ya makumyabiri n'ibiri igashyirwa hamwe ku murongo umwe n'igihe cya Pentekote, hagaragara mu buryo busobanutse neza ko inziira y'ibyiciro bitatu by'igeragezwa ari yo muriro w'itanura wa Malaki. Ibyo byiciro bitatu bifite alfa na omega mu cyiciro cya mbere no mu cya gatatu, bikaba bigizwe n'uruhererekane rw'ibimenyetso bine bihagarariye icyiciro kimwe.

Pasika, ikurikiwe n'umunsu mukuru w'imitsima idasembuwe, ikurikiwe n'ituro ry'umuganura wa sayiri, hanyuma "iminsi itanu" kugera ku musozo w'umunsu mukuru w'imitsima idasembuwe. Ibyo bimenyetso bine ni byo bigize ikigeragezo cya mbere, kandi Yesu ahora agaragaza iherezo akoresheje intangiriro; kandi ikigeragezo cya gatatu na cyo kigizwe n'ibimenyetso bine. Umunsu mukuru wo kuvuza impanda, hanyuma kuzamurwa kwa Kristo kugakurikirwa n'umunsu w'impongano, maze nyuma y'iminsi itanu hakaza ukuza kwa Pentekote n'Umunsu Mukuru w'Ingando byombi. Pentekote ni ikimenyetso cy'imvura y'umuhindo wa mbere, kandi Umunsu Mukuru w'Ingando ni ikimenyetso cy'imvura y'itumba. Mu rugero rwa Lewitiki makumyabiri na gatatu, Pentekote n'Umunsu Mukuru w'Ingando bihurirana.

Nuko rero munezerwe, mwa bana ba Siyoni mwe, kandi mwishimire Uwitaka Imana yanyu; kuko yabahaye imvura y'itangiriro uko bikwiriye, kandi izabamanurira imvura, ari yo mvura y'itangiriro n'imvura y'imperuka, mu kwezi kwa mbere. Yoweli 2:23.

Igikorwa cya nyuma cyo kugeragezwa no kwezwa cyatangiye ku wa 31 Ukuboza 2023. Ikigeragezo cya mbere cyari ikigeragezo cy'ishingiro cyashushanyijwe n'impaka zerekeye "abambuzi b'abantu bawe" zagabanyijemo itsinda ryari ryarageragejwe mbere n'ugucika intege

kwabayeye ku wa 18 Nyakanga 2020.

“Mu mateka no mu buhanuzi, Ijambo ry’Imana rigaragaza intambara yamaze igihe kirekire hagati y’ukuri n’ikinyoma. Iyo ntambara iracyakomeje. Ibyabayeye bizongera kuba. Impaka za kera zizongera kubyutswa, kandi inyigisho nshya zizahora zivuka ubutitsa. Ariko ubwoko bw’Imana, bwo mu kwizera kwabwo no mu isohozwa ry’ubuhanuzi bwagize uruhare mu kwamamaza ubutumwa bw’abamarayika ba mbere, uwa kabiri, n’uwa gatatu, bumenye aho buhagaze. Bufite ubunararibonye bufite agaciro karuta izahabu itunganyijwe cyane. Bugomba guhagarara bushikamye nk’urutare, bukomeza butajegajega kugeza ku iherezo intangiriro yo kwiringira kwabwo.” Manuscript Releases, volume 1, 47.

Mu gitabo cy’Abalewi makumyabiri na gatatu, ikigeragezo cya mbere kigereranywa n’ihuriro ry’ubuhanuzi rigizwe n’iminsi itatu, hanyuma nyuma y’iminsi itanu hagakurikiraho iherezo ry’umunsi mukuru w’imigati idasembuwe. Pasika yari umunsi wa mbere, umunsi mukuru w’imigati idasembuwe wari umunsi wa kabiri, kandi igitambo cy’umuganura cyari umunsi wa gatatu. Nyuma y’iminsi itanu, umunsi mukuru w’imigati idasembuwe warangiye. Imiterere y’ubuhanuzi y’icya mbere mu bigeragezo bitatu na yo igereranywa mu kigeragezo cya gatatu kandi cya nyuma. Muri icyo kimenyetso cya gatatu, kigizwe n’ibimenyetso bitatu bikurikirwa n’ikindi kimwe, umunsi mukuru w’impanda ni wo munsi wa mbere, hanyuma izamurwa rya Kristo rikaba nyuma y’iminsi itanu, maze umunsi w’impogamo ugakurikiraho nyuma y’iminsi itanu, hanyuma nyuma y’iminsi itanu yindi Pentekote hamwe n’umunsi mukuru w’Ingando bikaranga itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba, rigereranywa mu gitabo cya Ezekieli nk’irimbuka rya Yerusalemu.

Hagati y’iherezo ry’Umunsi Mukuru w’Imigati Itarimo Umusemburo n’Umunsi Mukuru w’Amakondera hari iminsi mirongo itatu, itagaragaza gusa ikimenyetso cy’umutambyi, ahubwo ikaba inagereranya ikigeragezo cya kabiri mu bigeragezo bitatu bigaragarirwa mu ishusho y’Imana.

Umubatizo wa Kristo ugaragaza ibimenyetso bitatu by’inzi bya Pasika, imigati itarimo umusemburo n’umuganura, kuko ibyo bimenyetso bitatu by’inzi bigereranya urupfu rwa Kristo, ihambwa rye n’izuka rye. Izo ntambwe eshatu zikurikirwa n’iminsi itanu igana ku ntambwe ya kane, igereranwa n’iherezo ry’umunsi mukuru w’imigati itarimo umusemburo. Umubatizo werekana izo ntambwe eshatu mu kanya kagufi kamwe, igihe Yohana yabatizaga Mesiya we. Iminsi mikuru yo mu mpeshyi itandukanya izo ntambwe eshatu, buri yose ikayikurikiza undi ku munsi umwe, naho iminsi mikuru yo mu gihe cy’itumba ikazitandukanya buri imwe n’indi n’iminsi itanu.

Iyo dushyize mu bikorwa ikigeragezo cya mbere cy’iminsi mikuru yo mu mpeshyi nk’ihuriro ry’ibimenyetso by’igihe bitatu bikurikirwa n’ikimenyetso kimwe cy’igihe nyuma y’iminsi itanu; hanyuma tukagira iminsi mikuru yo mu gihe cy’umuhindo nk’ibimenyetso by’igihe bitatu bikurikirwa nyuma y’iminsi itanu n’ikimenyetso kimwe cy’igihe, hahita hashyirwaho imiterere y’ubuhanuzi igizwe n’ikimenyetso cy’igihe cya alfa cy’ibitatu gikurikirwa n’iminsi itanu, hanyuma bigakurikirwa n’iminsi mirongo itatu, maze n’ikigeragezo cya gatatu cy’iminsi mikuru yo mu gihe cy’umuhindo kikaba ikimenyetso cy’igihe cy’ibitatu gikurikirwa n’iminsi itanu—iyo

miterere igaragaza ikigeragezo cya mbere nk'igikubiyemo iminsi itanu yose hamwe, kigakurikirwa n'ikigeragezo cya kabiri cy'iminsi mirongo itatu kigera ku kimenyetso cya gatatu cy'igihe cy'iminsi itanu. Itanu hiyongereyeho mirongo itatu, hiyongereyeho itanu bingana na mirongo ine ($5 + 30 + 5 = 40$).

Umubatizo wa Kristo wahise ukurikirwa n'iminsi mirongo ine, yasojwe n'ibigeragezo bitatu. Hari byinshi cyane birushaho kugaragarira mu miterere ya Abalewi makumyabiri na gatatu ihujwe n'igihe cya Pentekote, ariko ku rundi rwego uwo mutwe ushushanya Isanduku y'Isezerano iri Ahera Cyane.

Iminsi y'amasakaramentu y'impeshyi n'iy'itumba ivugwa mu Balewi makumyabiri na gatatu ishyizwe hagati y'Amasabato abiri. Ayo Masabato abiri ahagarariye abakerubi babiri batwikira, kandi ibimenyetso by'inzira by'igihe cya Pentekote bihuzwa na Balewi makumyabiri na gatatu bihagarariye Isanduku n'abakerubi babiri batwikira. Muri Ezekiyeli igice cya mbere, Ezekiyeli ajyanwa mu buturo bwera, kandi igihe ajyanyweyo ahashyirwa iminsi itanu mbere y'igotwa ry'umugi ryagejeje ku kurimbuka kwa Yerusalemu, bishushanya itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba. Itegeko ryo ku Cyumweru rihagarariwe na Pentekote n'Iminsi Mikuru y'Ingando muri Balewi makumyabiri na gatatu. Ezekiyeli ari mu mwaka wa mirongo itatu, kandi mirongo itatu ni igihe cy'ikigeragezo cya kabiri mu bigeragezo bitatu bigize itanura ry'umuriro ryo muri Malaki gatatu. Ikigeragezo cya kabiri gihagarariwe n'iminsi mirongo itatu, nk'uko na Ezekiyeli ari mu mwaka wa mirongo itatu w'icyiciro cya Yubile ya cumi na karindwi cyatangiriye kuri Pasika Nkuru ya Yosiya, nk'uko abahanga mu by'amateka babyita. Ezekiyeli ari imyaka itanu mbere y'igotwa ryamaze amezi cumi n'umunani, kandi ari mu rusengero, ari byo biri hagati mu bigeragezo bitatu bya nyuma bitunganya kandi bikuraho ubwandure mu basigaye. Petero yari i Kayesariya-Filipi (Paniyumu), na we ari hagati mu bigeragezo bitatu, nk'uko bihagarariwe na Paniyumu (Kayesariya-Filipi), umusozi w'Ihindukiro n'umusaraba.

Mu wa 592 mbere ya Kristo, Ezekiyeli ahindurwa mu buryo ndengakamere "ikiragi," kandi akavuga gusa iyo Imana ibumbuye akanwa ke. Iyo mimerere ikomeza kugeza ku kugwa kwa Yerusalemu mu wa 585/6 mbere ya Kristo. Imana yari yaramuteje kuvuga igihe igotwa ryatangiraga, ku munsu "icyifuzo cy'amaso" ye cyapfaga, ariko ntiyari yemerewe kuvuga mu bwisanzure kugeza ubwo Yerusalemu, "icyifuzo cy'amaso" ya Isirayeli, yari imaze kugwa. Kugwa kwa Yerusalemu kugereranya itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba, kandi ni aho se wa Yohana Umubatiza, umutambyi wo mu itsinda rya munani, wahinduwe ikiragi igihe yakoreraga mu rusengero—ari na ho Ezekiyeli yari ari (mu iyerekwa)—na we yahinduriwe ikiragi nk'amezi agera ku icyenda. Ku munsu wa munani nyuma yo kuvuka kwa Yohana, igihe Yohana yakebwaga, ni bwo yemerewe kongera kuvuga. Abahanuzi babiri bahinduwe ibiragi bari mu buturo bwera. Umuhanuzi wa gatatu wahinduwe ikiragi igihe yarebaga Kristo mu buturo bwera ni Daniyeli. Mu gice cya cumi, Daniyeli ari mu buturo bwera, kandi nk'uko akorwaho ubwa kabiri mu nshuro eshatu, ahindurwa ikiragi. Aho hagati ni ho Daniyeli ahindurirwa ikiragi.

Nuko amaze kumbwira ayo magambo, ncurika umutwe ndeba hasi, mbura uko mvuga. Maze, dore, umeze nk'ufite ishusho y'abana b'abantu akora ku minwa yanjye; ni bwo nabumbuye akanwa kanjye, ndavuga, mbwira uwari uhagaze imbere yanjye nti: Databuja, kubera rya

yerekwa intimba zanjye zindemereye, kandi nta mbaraga nkiri na zo. Daniyeli 10:15, 16.

Kubwira##

Ikimenyetso cyo “kuvuga” kigaragara ku gihe cy’itegeko ryo ku Cyumweru riri hafi kuza, ubwo Leta Zunze Ubumwe z’Amerika zizavugaga nk’ikiyoka, indogobe ya Balamu ikavugaga, kandi iyerekwaga rya Habakuki rikavugaga kandi ntiribeshye. Abahanuzi batatu b’ibiragi, abagizwe ibiragi bakiri mu buturo bwera, bavugaga mu gihe cyo kurimbuka kwa Yerusalemu. Kandi kuri Zakariya, aravugaga kugira ngo agaragaze ko izina rishya ry’umwana we ari ryo, bityo agashushanya Abafiladelufiya bahabwaga izina rishya.

Unesha ni we nzamugira inkingi mu rusengeru rw’Imana yanjye, kandi ntazongera kuruvamo ukundi; kandi nzamwandikaho izina ry’Imana yanjye, n’izina ry’umudugudu w’Imana yanjye, ari wo Yerusalemu nshya, umanuka uvuye mu ijuru ku Mana yanjye; kandi nzamwandikaho izina ryanjye rishya. Ibyahishuwe 3:12.

Zakariya yahawe icyapa cyo kwandikaho izina rishya ry’umuryango wa Yohana.

Nuko ku munsu wa munani baza gukeba umwana; maze bashakaga kumwita Zakariya, bamwese izina rya se. Ariko nyina arabasubiza ati: Oya; ahubwo azitwaga Yohana. Baramubwira bati: Nta n’umwe wo mu muryango wawe witwaga iryo zina. Nuko babwira se babicishije mu bimenyetso, ngo ashakaga ko yitwaga nde. Na we asaba akabaho ko kwandikaho, arandikaga ati: Izina rye ni Yohana. Bose baratangira. Muri uwo mwanya umunwa we urakinguka, ururimi rwe rurabohoka, aravugaga, asingira Imana. Luka 1:59–64.

Izina rishya rya Yohana rihura n’itorero rya Filadelifiya, kandi izina Zakariya rihura na Lawodikiya nk’uko bigaragazwaga no kutizera kwa Zakariya ubutumwaga bwa marayika wa gatatu. Abahanuzi bese bavugaga iby’iminsi y’imperuka, kandi iminsi y’imperuka ni amateka ya marayika wa gatatu. Bityo rero marayika wazanye ubutumwaga agomba kuba ari marayika wa gatatu. Zakariya yanze gusobanukirwa ko Uwitwaga yari kurenga iruhanda rw’itorero ry’Abadiventisiti b’Umunsu wa Karindwi ry’i Lawodikiya. Hari ibindi byinshi byo kuvugaga ku isubizwaho ry’ijwi muri abo bahanuzi, ariko tuzakomeza tugana ku gusobanukirwa umurongo wa gihanuzi wa Yosiya.

Uruziga rwa Yosiya

Twaganiriyeho umwaka wa cumi n’umunani wa Yubile watangiye kuri Pasika ya Yosiya mu mwaka wa 622 mbere ya Kristo, ariko umurongo wa Yosiya utangira kera cyane mbere ya 622 mbere ya Kristo. Ubugome bwo kwigomeka bwa Isirayeli bwazanye Sawuli ku ngoma nk’umwami wa mbere wa Isirayeli bwaranze imyaka mirongo ine Sawuli umwami yamaze ateguka, bukurikirwa n’imyaka mirongo ine umwami Dawidi yamaze ateguka, hanyuma bugakurikirwa n’imyaka mirongo ine Salomo yamaze ateguka. Kwanga Imana kwababariye cyane umuhanuzi Samweli kwabaye mu mwaka wa 1097 mbere ya Kristo, kandi ni ko gutangira umurongo w’ubuhanuzi w’ubwigomeke warangiriye ku musaraba ubwo Abayahudi bavugaga ko badafite undi mwami keretse Kayisari.

Ariko basakuza bati: Nimumukureho, nimumukureho, mumubambe. Pilato arababaza ati: Mbese mbambe Umwami wanyu? Abatambyi bakuru basubiza bati: Nta mwami dufite keretse Kayisari. Yohana 19:15.

Mu wa 1097 mbere ya Kristo, abami batatu bari gutegeka buri wese imyaka mirongo ine, kugeza ku rupfu rwa Salomo mu wa 977 mbere ya Kristo, ubwo ubwami bwahise bwigabanyamo ubw'amajyaruguru n'ubw'amajyepfo.

Hanyuma bifuza umwami; maze Imana ibaha Sawuli mwene Kishi, umuntu wo mu muryango wa Benyamini, imyaka mirongo ine yose. Ibyakozwe n'Intumwa 13:21.

Dawidi yari afite imyaka mirongo itatu y'amavuko ubwo yatangiraga gutegeka, kandi yamaze imyaka mirongo ine ategeka. I Heburoni yahategekeye u Buyuda imyaka irindwi n'amezi atandatu; i Yerusalemu ahategekera Isirayeli yose n'u Buyuda imyaka mirongo itatu n'itatu. 2 Samweli 2:4, 5.

Ingoma ya Salomo yatangiye mu mwaka wa 971 mbere ya Kristo; urufatiro rw'Urusengero rwashyizweho mu mwaka wa kane wa Salomo (967 mbere ya Kristo). Kubaka byamaze imyaka irindwi (1 Abami 6:37–38), kandi Urusengero rwuzuzwa mu kwezi kwa munani ko mu mwaka wa cumi n'umwe wa Salomo. Iwegurirwa ryarwo ryabaye mu buryo bwemewe mu kwezi kwa karindwi (ukwezi kwa Etanimu), mu gihe cy'Umunsi Mukuru w'Ingando (1 Abami 8; 2 Ngoma 5–7). Abami, Urusengero n'ishyanga, buri kimwe gihagarariwe mu mateka n'igihe cy'imyaka magana ane na mirongo cyenda, kigaragaza mu buryo busobanutse igihe cy'ubuhanuzi gifitanye isano by'umwihariko n'abami, n'Urusengero cyangwa n'ishyanga.

Daniyeli yajyanywe mu bunyage mu mwaka wa 607 mbere ya Kristo, nubwo benshi mu bagenzuzi b'ibihe bya Bibiliya bawushyira mu wa 605 mbere ya Kristo. Inyandiko z'amateka zigomba guhuza n'ubuhamya bw'ubuhanuzi, kandi ikigereranyo cy'ibyabaye byashyizwe mu buryo bw'amateka ku murongo w'amateka utangirira ku cyifuzo cyo kugira umwami mu wa 1097 mbere ya Kristo gisaba, ku batangabuhamya benshi b'ubuhanuzi, ko 607 mbere ya Kristo ari yo ngengakurikiro nyakuri, atari 605 mbere ya Kristo. Umwaka wa 607 mbere ya Kristo uranga iherezo ry'imyaka magana ane na mirongo cyenda mu murongo w'abami, ariko kandi unatangiza kimwe mu bigaragaza bitatu by'ingenzi by'imyaka mirongo irindwi biboneka muri uwo murongo. Umwaka wa 607 mbere ya Kristo uranga iherezo ry'imyaka mirongo irindwi yatangiye n'ubunyage bwa Manase mu wa 677 mbere ya Kristo. Ikigereranyo cya mbere cy'ikimenyetso cy'imyaka magana ane na mirongo cyenda (gifite abagihamya batatu muri uwo murongo) kirangirira aho umwe mu batangabuhamya batatu b'imyaka mirongo irindwi urangirira, kandi undi mutangabuhamya w'imyaka mirongo irindwi ugatangirira aho; imiterere y'imibare ihamya 607 mbere ya Kristo, nubwo hari igitekerezo cy'uko Daniyeli yajyanywe mu bunyage mu wa 605 mbere ya Kristo.

Mu murongo urimo igihe cy'imyaka 490 gifitanye isano n'abami kuva mu 1097 mbere ya Kristo kugeza mu 607 mbere ya Kristo, harimo kandi imyaka 490 uhaye ku kwegurwa kw'Urusengero rwa Salomo kugeza ku kwegurwa kw'Urusengero rwubatswe nyuma y'ubunyage na Zerubabeli mu 516 mbere ya Kristo. Iyo myaka 490 igizwe n'imyaka 420 uhaye ku kwegurwa kwa Salomo

mu mwaka wa cumi n'umwe w'ingoma ye, hiyongereyeho imyaka 70 Urusengero rwabaye umusaka mu gihe cy'ubunyage, bingana n'imyaka 490. Itegeko rya gatatu rya Arutazerisesi ryaje nyuma y'imyaka 59, mu 457 mbere ya Kristo, kandi riranga intangiriro y'imyaka 490 "yagennwe" (yakuwemo, Daniyeli 9:24) ku bwoko bw'Imana, yarangiye mu mwaka wa 34, igihe Sitefano yaterwaga amabuye. Birumvikana ko hari n'abandi bahamya benshi b'ingenzi cyane b'ibihe by'ingengabihe muri uwo murongo w'ubuhanuzi utangirana no kugomera kw'ishingiro, ni ukuvuga kwanga Imana n'Umwuka w'Ubuhanuzi, mu 1097 mbere ya Kristo, ukarangira igihe Sitefano yabonaga Kristo ahagaze iburyo bw'Imana. Muri ubu buhamya dusangamo uruziga rw'ubuhanuzi rwa Yosiya.

Mvuga nti "ubuhakanyi bw'ishingiro," kuko intangiriro y'uwo murongo igaragaza igihe Isirayeli yanze Imana ngo ibe Umwami wayo, bitewe no gushaka kugira umwami w'isi, bityo bikaranga ishingwa ry'ubwami bwa kimuntu bwa Isirayeli. Kandi ibi mbyandika no ku nziga ya Yosiya, risobanura "ishingiro ry'Imana," ikaba ikimenyetso cyombi cy'ishingiro n'ubuhakanyi bw'ishingiro bw'ubwoko bw'Imana.

Igihe Salomo yapfaga kandi amoko cumi n'abiri akigabanyamo ayo mu majyaruguru n'ayo mu majyepfo, kwegurira kwa Yerobowamu gahunda y'iyobokamana y'impimbano kwacyashwe n'umuhanuzi utarumviye, kandi uko gucyaha kwe kwarimo ubuhanuzi bw'umwami wari uzaza witwaga Yosiya. Mu buhakanyi bw'ishingiro bwa Yerobowamu n'amoko icumi yo mu majyaruguru, ubuhanuzi bwa Yosiya n'ububutse bwe bwanzwe na Pasika Ikomeye yo mu mwaka wa 622 mbere ya Kristo, bwari bwarahanuwe. Ubwo bubutse bwazanywe no kuvumburwa kw'inyandiko za Mose no gutangazwa kw'urubanza ku bwoko bw'Imana kubera ubuhakanyi bwabwo buhoraho. Igihe amagambo yo mu nyandiko za Mose yasomerwaga umwami Yosiya, byabyaye ububutse bukomeye kurusha ubundi bwose mu mateka y'Isezerano rya Kera. Ubuhanuzi bw'umwana wari kuzavuka mu gihe kizaza witwaga Yosiya na bwo bwariho guciraho iteka k'ubuhanuzi ubuhakanyi bw'ishingiro bwashinjwaga umwami Yerobowamu n'umuhanuzi utarumviye.

Umuvumo wa Mose, nk'uko Daniyeli awita, ni yo "bihe birindwi" byo mu Balewi makumyabiri na gatandatu, kandi byabaye ivumburwa ry'ishingiro rya William Miller, ari we kimenyetso cy'ukuri kw'ishingiro kwa Adventisime. Guhabwa imbaraga k'ubutumwa bwa Miller ku wa 11 Kanama 1840 byazanywe n'umurimo wa "Yosiya" Litch mu 1838 no mu 1840. Mu 1863 ayo mashingiro yarirengagijwe maze "bihe birindwi" biba ikimenyetso kitari icy'ukuri kw'ishingiro gusa kw'Abamillerite b'i Filadelfiya, ahubwo biba n'ikimenyetso cy'ubwigomeke bwa Milerisime y'i Lawodikiya ku mashingiro. Amateka y'Abamillerite b'umumarayika wa mbere n'uwa kabiri arimo ikimenyetso cya "Yosiya," kizongera kubaho ku nyuguti ku yindi mu mateka y'abihumbi ijana na mirongo ine na bane. Uruziga rwa Yosiya rusubira inyuma rukagera ku bupfumu bw'umwami Sawuli, hanyuma rukagera no ku kuruka kw'Itorero ry'Abadiventsiti b'Umunsi wa Karindwi ry'i Lawodikiya ku cyumweru gishyiraho itegeko. Uruziga rwa Yosiya rwo muri Ezekiyeli ubu ruri mu nzira yo guhishurwa nk'impamvuy'ukwuzuzwa k'ishyirwaho ikimenyetso ry'abihumbi ijana na mirongo ine na bane.

Tuzakomeza ibi bintu mu kiganiro gikurikira.

